

ПІДРОЗДІЛИ ДЕТЕКТИВІВ ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНИХ ІНСТИТУЦІЙ УКРАЇНИ

SUBDIVISIONS OF DETECTIVES AS COMPONENTS OF STATE INSTITUTIONS IN UKRAINE

Семеняка А.Г., аспірант кафедри публічного та приватного права

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

Дана стаття присвячена вивченню державних інституцій України, в яких функціонують підрозділи детективів. В статті проводиться аналіз державних інституцій України, в структурі яких діють підрозділи детективів, розглядається їхня будова, компетенції та роль у забезпеченні правопорядку. Особливо висвітлюються повноваження та перспективи підрозділів детективів в Національному антикорупційному бюро України (НАБУ), Бюро економічної безпеки України (БЕБ) та Національній поліції України. Розглянуто перспективи та проблеми впровадження підрозділів детективів в структуру Державного бюро розслідувань України. Автор аналізує організацію та функціонування цих підрозділів, їхню структуру та компетенції. В дослідженні розглядаються методи розслідування, використовувані підрозділами детективів для виявлення та припинення злочинів, зокрема корупційних, економічних та тяжких злочинів. Розглядаються перспективи розвитку цих структур з урахуванням міжнародного досвіду. На підставі проведеного дослідження доведена дівість і нагальна необхідність роботи підрозділів детективів у державних інституціях України, що сприяє ефективному функціонуванню правоохоронної системи та забезпеченню безпеки громадян України. Розглядається проблематика поєднання досудового та оперативно-розшукового розслідування в діяльності підрозділів детективів. Результати дослідження вказують на важливість підрозділів детективів у підтриманні правопорядку, боротьбі з корупцією та забезпеченні безпеки в Україні. Аналізується їхній вплив на зменшення рівня злочинності та підвищення довіри до правоохоронних органів серед громадян. Дослідження є актуальним у контексті поточних викликів та реформ правоохоронної системи України, а його результати можуть бути використані для оптимізації роботи державних інституцій України, в яких функціонують підрозділи детективів.

Ключові слова: підрозділи детективів, Національне антикорупційне бюро, Національна поліція, Бюро економічної безпеки, державні інституції, оперативно-розшукова діяльність.

This article is dedicated to the study of state institutions in Ukraine that house detective units. The article analyzes the state institutions in Ukraine that have detective units within their structure, examining their organization, competencies, and role in maintaining law and order. Specifically, it highlights the powers and prospects of detective units within the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine (NABU), the Bureau of Economic Security of Ukraine (BES), and the National Police. The article explores the prospects and challenges of implementing detective units in the structure of the State Bureau of Investigation of Ukraine. The author thoroughly analyzes the organization and functioning of these units, their structure, and competencies. The study extensively examines the investigative methods employed by detective units to detect and prevent crimes, including corruption, economic offenses, and serious crimes. The prospects for the development of these structures, taking into account international experience, are discussed. Based on the conducted research, the effectiveness and urgent need for the work of detective units in Ukrainian state bodies are substantiated, contributing to the efficient functioning of the law enforcement system and ensuring the safety of Ukrainian citizens. The article addresses the issues related to combining pre-trial and operational-investigative investigations in the work of detectives. The research results indicate the importance of detective units in maintaining law and order, combating corruption, and ensuring security in Ukraine. Their impact on reducing crime rates and improving trust in law enforcement agencies among citizens is analyzed. The research is relevant in the context of current challenges and reforms of the law enforcement system of Ukraine, and its results can be used to optimize the work of state institutions of Ukraine in which detective units operate.

Key words: detective units, National Anti-Corruption Bureau, National Police, Bureau of Economic Security, state institutions, operational-investigative activities.

Актуальність. Державні інституції України, які мають в своєму складі підрозділи детективів, є основними органами, відповідальними за розслідування злочинів та з'ясування обставин їх вчинення. Злочинність та порушення правопорядку є постійними викликами для українського суспільства, і ефективна робота підрозділів детективів є необхідною для забезпечення безпеки громадян та функціонування правової держави.

Розвиток сучасних технологій та зміни характеру злочинів ставлять перед підрозділами детективів нові виклики. Підрозділи детективів повинні володіти сучасними методами розслідування, зокрема в галузі цифрових технологій та кібербезпеки, щоб ефективно протидіяти кримінальним діям у віртуальному просторі. Таким чином, наукове дослідження та аналіз роботи державних інституцій, які мають підрозділи детективів є необхідним для забезпечення адаптації правоохоронної системи України до сучасних викликів та ефективної протидії злочинності.

Залучення громадськості до боротьби зі злочинністю та забезпеченням правопорядку також має важливе значення. Науково обґрунтоване висвітлення роботи підрозділів детективів у державних інституціях України сприяє підвищенню довіри громадськості до правоохоронних органів та заохочує активне залучення громадян до співпраці з ними у виявленні та розслідуванні злочинів.

Постановка проблеми полягає в з'ясуванні специфіки роботи структурних підрозділів детективів в держав-

них інституціях України, визначенні статусу підрозділів детективів державних інституцій в правоохоронній системі України, окресленні ролі підрозділів детективів державних інституцій в забезпеченні безпеки громадян. Таке дослідження відкриває можливість оцінити ефективність діяльності державних інституцій, в яких функціонують детективні підрозділи.

Основні державні інституції, в яких функціонують структурні підрозділи детективів, включають, але не обмежуються Національним Антикорупційним Бюро України, Бюро економічної безпеки України та Національною поліцією України. Кожна з цих державних інституцій має свої специфічні завдання, повноваження та відповідальність у сфері правоохоронної діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Аналізом державних інституцій в яких функціонують підрозділи детективів займалися такі провідні вітчизняні вчені, як І. Старовойт, Л. Дуброва, Ю. Чернишева, О. Горяннін, В. Багач, О. Карпенко, О. Зайчук, М. Шевчук, О. Рульков, І. Луговий, а також зарубіжні дослідники Дж. Фелд, Р. Паттерсон, Г. Лінд, П. Нейм, Р. Вортлі.

Постановка завдання. Дослідження державних інституцій, що включають підрозділи детективів, передбачає детальний опис структури та функцій кожної з цих інституцій. Зокрема, розкриття компетенцій Національним Антикорупційним Бюро України, що стосуються боротьби з корупцією, аналіз методів роботи Державного Бюро Розслідувань у справах важливого громадського зна-

чення та з'ясування функцій підрозділів детективів поліції в контексті запобігання та розслідування злочинів. Також важливим аспектом дослідження є вивчення внутрішніх процедур, протоколів і регламентів, які регулюють роботу підрозділів детективів у цих державних інституціях.

Дане дослідження уможливить краще розуміння основних особливостей діяльності детективних підрозділів у державних інституціях, дозволить виявити проблеми та недоліки і запропонувати методи покращення для оптимізації їхньої роботи.

Виклад основного матеріалу. Однією з найважливіших складових правової системи кожної країни є державні інституції, які відповідають за реалізацію правосуддя та забезпечення правопорядку. Підрозділи детективів, що функціонують у державних інституціях України, відіграють важливу роль у забезпеченні правопорядку та безпеки громадян. Підрозділи детективів володіють спеціалізованою підготовкою, використовують сучасні методи розслідування, налаштовують міжнародну співпрацю згідно своїх повноважень та співпрацюють з іншими правоохоронними органами для досягнення ефективності результатів розслідування.

Відповідно до наказу Голови Національної поліції України 19 січня 2018 р. було створено відділи розслідування особливо тяжких злочинів, тобто службу детективів, в функції яких входить слідча та оперативно-розшукова діяльність. Національна поліція України є державним органом, відповідальним за забезпечення громадського порядку та боротьбу зі злочинністю. У 2015 р. була проведена реформа поліції, яка призвела до створення якісно нової інституції. Підрозділи детективів у складі поліції займаються розслідуванням злочинів, з'ясовують обставини вчинення злочину, забезпечують збір доказів та приймають заходи для встановлення винних осіб. Підрозділи детективів, що входять до складу поліції, займаються розслідуванням тяжких злочинів, організованої злочинності, корупційних злочинів, шляхом проведення гласних та негласних слідчих дій, роботи зі свідками, вивчення місця злочину, збору необхідних доказів [4, с. 150].

Шляхом об'єднання працівників з оперативно-розшуковою та слідчою спеціалізацією утворюється детективний відділ, який починає свою роботу в момент отримання відомостей, достатніх для внесення до ЄРДР (Єдиний реєстр досудових розслідувань) про можливу причетність особи до вчинення кримінального правопорушення. Виникнення поліцейських підрозділів детективів було обумовлено низькою ефективністю виявлення осіб, що вчинили злочин, однією з важливих причин якої вказується забюрократизованість системи комунікації між слідчими та оперативними підрозділами [3, с. 118].

29 грудня 2021 р. з'явилась перша новина про підозру повідомлену детективами Бюро економічної безпеки України (БЕБ). Згідно статті 2 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України», досудове розслідування мають здійснювати детективи, які мають повноваження проводити оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування. Особливу роль в наукових роботах цього напрямку відводять можливостям створення в рамках Бюро економічної безпеки України детектива-аналітика, що буде забезпечувати застосування ризик-орієнтованого підходу в діяльності Бюро економічної безпеки України [1, с. 175].

Національне антикорупційне бюро України було створено в 2014 р. з метою боротьби з корупцією на вищому рівні в державних інституціях. Його головною функцією є розслідування корупційних злочинів та прийняття заходів для їх запобігання. Підрозділи детективів в Національному антикорупційному Бюро України мають повноваження здійснювати оперативно-розшукові заходи та досудове розслідування кримінальних правопорушень, включаючи збір доказів, проведення оперативних

заходів та здійснення спеціальних слідчих дій у справах про корупцію. Процесуальне керівництво підслідними провадженнями Національного антикорупційного Бюро України здійснює Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП), структурний підрозділ Генеральної прокуратури України. Особливостями підслідності Національного антикорупційного Бюро України є її визначення за суб'єктивним критерієм, під який підпадають найвищі посадові особи державної влади та місцевого самоврядування України, а також господарські товариства, де присутня відповідна частка держави, а також майновим критерієм.

Державне бюро розслідувань було створено в 2016 р. з метою незалежного та об'єктивного розслідування особливо складних злочинів, які стосуються високопосадових осіб у державних органах. Наразі Державне бюро розслідувань приділяє значну увагу удосконаленню досудового розслідування у кримінальних провадженнях, його координації Офісом Генерального прокурора та запровадження інституту детективів. Пропозиції створення підрозділів детективів Державного бюро розслідувань повинні враховувати рівень навантаження слідчих, що проводять досудові розслідування. Зазначимо, що Закон України «Про Державне бюро розслідувань України» наразі містить чітке розмежування щодо компетенції Державного бюро розслідувань в здійсненні досудового розслідування та оперативно-розшукової діяльності. В науковій літературі розглядається пропозиція у встановленні взаємодії Державного бюро розслідувань та Офісу Генерального прокурора по аналогічній моделі, що встановлена між Національним антикорупційним Бюро України та Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою [6, с. 256].

Згідно з Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України», Національне антикорупційне бюро України має на меті запобігання, виявлення, розслідування та припинення корупційних злочинів. В сферу компетенції детектива Національного антикорупційного бюро України згідно з нормою ст. 16 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро» входить здійснення оперативно-розшукових заходів з метою попередження, виявлення та розкриття кримінальних правопорушень підслідних НАБУ; ведення справ, витребування від інших правоохоронних органів. Здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень; вживання заходів щодо розшуку та арешту майна, які можуть бути предметом конфіскації; взаємодія з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування; здійснення інформаційно-аналітичної роботи з метою виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень, звітування про свою діяльність та інформування суспільства щодо результатів роботи [5].

Детективні підрозділи Національного антикорупційного Бюро України виконують такі функції, як розслідування кримінальних справ, пов'язаних з корупцією, зловживанням владою, злочинами у сфері публічних закупівель тощо. Вони проводять слідчі дії, збирають та аналізують інформацію, збирають докази та здійснюють розвідувальні дії.

Україна активно використовує світовий досвід у сфері правоохоронної діяльності, зокрема країн Європи та США, для розбудови власної системи детективної діяльності. Взаємодія з аналогічними структурами зарубіжних країн сприяє обміну досвідом, навчанню та вдосконаленню детективної роботи в Україні.

Національне антикорупційне бюро України являє собою спеціалізований орган боротьби з корупцією в Україні. Слід вказати на деякі інституції зарубіжних держав, які виконують подібні функції або мають характер, подібний до діяльності НАБУ.

Одним з прикладів є Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії, яке має орган, відомий як Національне агентство по боротьбі зі злочинністю

(National Crime Agency, NCA). NCA виконує широкий спектр функцій, включаючи боротьбу з організованою злочинністю, корупцією та економічними злочинами. У своїх діях та повноваженнях, NCA має спільне з НАБУ, оскільки обидва органи спрямовані на боротьбу зі злочинами, які мають серйозний вплив на економіку держави та довіру громадян до правоохоронних органів.

Ще одним прикладом може бути Федеральне Бюро Розслідувань (Federal Bureau of Investigation, FBI) у Сполучених Штатах Америки. Федеральне Бюро Розслідувань є органом, який займається розслідуванням суспільно важливих злочинів, включаючи корупцію, організовану злочинність та тероризм. Подібно до НАБУ, FBI має свій власний підрозділ детективів, які ведуть розслідування кримінальних справ.

Досвід Фінляндії в галузі боротьби з корупцією може бути цікавим для порівняння з НАБУ. У Фінляндії існує орган під назвою Національне Бюро Розслідувань Фінляндії (National Bureau of Investigation of Finland, NBI). Це національний кримінально-розшуковий орган, що виконує розслідування серйозних злочинів, включаючи корупцію, організовану злочинність та економічні злочини. Національне Бюро Розслідувань Фінляндії має детективний підрозділ, що спеціалізується на розслідуванні кримінальних справ. Детективи NBI займаються збором доказів, проведенням допитів, веденням слідчих дій та координацією розслідування. Вони мають широкі повноваження для забезпечення продуктивного проведення розслідувань та притягнення злочинців до відповідальності.

Вивчення досвіду Фінляндії може допомогти у формуванні підходів та практик в сфері розслідування корупційних злочинів та функціонуванні детективних підрозділів державних інституцій. Проте, важливо зазначити, що кожна країна має свої унікальні особливості та контекст, які слід враховувати при впровадженні будь-яких реформ та змін в системі боротьби з корупцією.

Підрозділи детективів Національного антикорупційного бюро України (НАБУ) можна порівняти з антикорупційними агенціями азійських країн, які займаються боротьбою з корупцією та мають детективні підрозділи. Серед цих державних інституцій азійських країн слід назвати Незалежну комісію протидії корупції Гонконгу (Independent Commission Against Corruption). Вона має свій детективний підрозділ, який здійснює розслідування та проводить операції для забезпечення виявлення та притягнення до відповідальності корупційних посадових осіб. Бюро розслідування корупційних практик Сингапуру має детективні підрозділи, які займаються збором доказів, проведенням допитів та веденням розслідувань корупційних справ.

Центр антикорупційного бюро Польщі та Національний центр по боротьбі з корупцією Молдови мають більше коло повноважень, хоча, як і в Україні, кримінальне переслідування в цих державах здійснюється і іншими правоохоронними органами. Якщо НАБУ має повноваження здійснювати оперативно-розшукові функції, функції досудового розслідування та превентивну функцію, то польський Центр антикорупційного бюро має також повноваження на здійснення контрольної функції. Важливо також, що повноваження цих органів не обмежуються конкретним переліком корупційних злочинів та певним конкретним суб'єктом злочину, як наразі це функціонує в НАБУ [2, с. 43].

На нашу думку, одним з головних факторів покращення роботи підрозділів детективів в НАБУ та Націо-

нальний поліції виступає дієве адміністративно-правове забезпечення, з урахуванням міжнародного досвіду. Основні кроки для досягнення цієї мети включають законодавче вдосконалення, яке передбачає розробку та удосконалення законодавчих актів, які відповідають міжнародним стандартам та кращим практикам. Визначення чітких повноважень, та їх розширення, та чітких процедур роботи підрозділів детективів, забезпечення їх правового захисту та незалежності, а також встановлення механізмів внутрішнього контролю.

Надання широких можливостей для постійного професійного розвитку співробітників підрозділів детективів, що включає проведення спеціалізованих тренінгів, семінарів та курсів, а також участь у міжнародних програмах обміну досвідом. Врахування міжнародного досвіду допомагає ознайомитися з новими методиками розслідування та підходами, які можна впровадити для покращення професійного рівня підрозділів детективів.

Розширення та зміцнення співробітництва з міжнародними правоохоронними структурами дозволить співробітникам підрозділів детективів обмінюватися інформацією, залучати міжнародну підтримку у розслідуванні складних справ, а також навчатися кращих практик інших країн.

Використання сучасних технологій та інноваційних рішень може значно полегшити та прискорити роботу підрозділів детективів, що включає використання спеціалізованого програмного забезпечення для збору, аналізу та обробки даних, впровадження електронних систем управління документами та спільної роботи, а також використання сучасних засобів комунікації та обміну інформацією.

Висновки. На підставі вищевикладеного, слід зазначити, що детективні підрозділи сформовані і доволі ефективно працюють в таких державних інституціях, як Національне антикорупційне бюро України, Бюро економічної безпеки України та Національна поліція України.

Державні інституції України, в яких функціонують підрозділи детективів, відіграють важливу роль у забезпеченні правопорядку та безпеки громадян. Ці підрозділи мають здатність проводити розслідування складних злочинів. Вони сприяють ефективному функціонуванню правоохоронної системи та забезпеченню законності в країні.

Відповідно до законодавства та нормативних актів, детективні підрозділи в державних інституціях України мають на меті проведення розслідувань різних злочинів, зокрема корупційних, та забезпечення правопорядку. Вони займаються збором доказів, веденням допитів, проведенням операцій та координацією розслідувань. Функції детективних підрозділів в державних інституціях України включають співпрацю з іншими правоохоронними органами, обмін інформацією та використання спеціальних методів розслідування.

У порівнянні з зарубіжними країнами, державні інституції в яких функціонують детективні підрозділи, зокрема НАБУ та Національна поліція, можна зіставляти з аналогічними антикорупційними агенціями, які здійснюють розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів. Зарубіжний досвід, зокрема країн Європи, Азії та США, може слугувати важливим джерелом розвитку та вдосконалення детективної роботи в Україні. Конкретними прикладами, близькими до українських інституцій, виступає практика державних інституцій в яких діють підрозділи детективів в Фінляндії, Польщі та Молдові.

Подальше дослідження у цій сфері може сприяти посиленню ролі державних інституцій України, в яких функціонують підрозділи детективів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аркуша Л.І., Стародубов С.В., Стоянов М.М., Торбас О.О., Шилін Д.В. Бюро економічної безпеки України: перспективи та ризики. *Право і суспільство*. 2020. № 6. Ч. 2. С. 172–177. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2020/6-2_2020/part_2/28.pdf

2. Гречанюк Р. Функції і повноваження спеціальних антикорупційних органів України, Польщі та Молдови: порівняльний аналіз. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2015. № 2. С. 41–48. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/6-2015/grechanuk.pdf>.
3. Довжич Є. В. Ознаки діяльності детектива Національного антикорупційного бюро України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Випуск 41, Том 4. 2016. С. 116–119.
4. Заворіна О. П., Фомін О. В. Діяльність підрозділів детективів у національній поліції України: сучасний стан і перспективи. *Право і безпека*. 2021. № 2 (81). С. 149–153.
5. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII / База даних «*Законодавство України*». *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18> (дата звернення: 26.06.2023).
6. Савченко А. В. Окремі питання удосконалення досудового розслідування, яке здійснюють слідчі ДБР (початок, координація, судової експертизи та інститут детективів). Міжвідомча науково-практична конференція «Кримінальне судочинство: сучасний стан та перспективи розвитку», Київ. 2023. С. 254–259.